

Глевчук Валентина Миколаївна,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Чернівецький навчально-науковий юридичний інститут
Національного університету «Одеська юридична академія» (м. Чернівці)

Науковий керівник – к.ю.н., доц. Факас І.Б.

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА СУДОВИЙ ЗАХИСТ У МАЛОЗНАЧНИХ СПРАВАХ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА

Інститут малозначних справ є важливим елементом сучасної системи цивільного судочинства. Він дозволяє забезпечити швидке та ефективно вирішення значної частини спорів, що виникають у повсякденному житті. Однак, для подальшого розвитку цього інституту необхідно вирішити ряд проблемних питань та вдосконалити законодавче регулювання.

На практиці виникають труднощі при відмежуванні «справ незначної складності» від інших категорій. Відповідно з'являється ризик порушення прав учасників цивільного процесу. Можливі випадки необ'єктивного розгляду справ, неповного дослідження доказів.

Назріла потреба в розширенні кола справ, які можуть розглядатися в спрощеному провадженні, вдосконалення процедури розгляду таких справ. Існуючий підхід до визначення малозначних справ, виходячи лише з ціни позову, є спрощеним та не враховує інших важливих факторів, тому спершу охарактеризуємо чинники, які також мають важливе значення для з'ясування проблеми нашого питання: складність правових питань, кількість учасників процесу тощо.

«По-перше, положення статей . 131-2 Конституції України та ч. 2 ст. 60 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України) передбачають ,що під час розгляду справ у малозначних спорах (малозначні справи) представником може бути особа, яка досягла вісімнадцяти років, має

цивільну процесуальну дієздатність, за винятком осіб, визначених у ст. 61 ЦПК України.» [1; 2].

«По-друге, відповідно до п. 1 ч. 4 ст. 19 ЦПК України малозначні справи розглядаються у спрощеному позовному провадженні, яке має відмінності від загального позовного провадження.» [2].

«По-третє, відповідно до п. 2 ч. 3 ст. 389 ЦПК України не підлягають касаційному оскарженню.» [2].

«По-четверте, згідно до ст. 275 ЦПК України строк розгляду справи становить не більше шістдесяти днів з дня відкриття провадження у справі.» [2].

«По-п'яте, відповідно до ч. 5, 7 ст. 279 ЦПК України суд розглядає справу без повідомлення сторін за наявними у справ матеріалами, але учасники справи можуть подати клопотання про розгляд справи у судовому засіданні з повідомленням сторін.» [2].

З'ясувавши фактичну різницю між малозначними справами та іншим категоріями справ, можемо перейти до з'ясування ключової проблеми: ціни позову у малозначних справах, яка безпосередньо впливає на визначення категорії справи та на можливість касаційного розгляду спору, як забезпечення права громадян та людей на судовий захист. Станом на 1 січня 2024 року, відповідно до ч. 1 ст. 7 Закону України «Про Державний бюджет України на 2024 рік» прожитковий мінімум для працездатних осіб становив 3028 гривень. На час прийняття Цивільного процесуального кодексу України, а саме у 2004 році прожитковий мінімум для працездатних осіб становив 387 гривень. В ході незначних арифметичних маніпуляцій доходимо висновку, що прожитковий мінімум для працездатних осіб за останні двадцять років збільшився на 2641 гривень [3]. Відповідно до ст. 8 Закону України «Про Державний бюджет України на 2024 рік» з 01.04.2024 р. розмір мінімальної заробітної плати у місячному розмірі становить 8000 грн. Згідно п.п. 1, 5 ч. 6 ст. 19 Цивільного процесуального кодексу України (в редакції від 27.04.2024 р.) малозначними вважалися справи, у яких ціна позову не перевищувала ста

розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб та справи про захист прав споживачів, ціна позову в яких не перевищувала двохсот п'ятдесяти розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб [3], [2]. Згідно п. 2 ч. 3 ст. 389 Цивільного процесуального кодексу України судові рішення у малозначних справах не підлягають касаційному оскарженню [2].

Таким чином, можна зробити висновок, що станом на 01.01.2024 р до категорії малозначних спорів відносились справи, ціна позову яких була меншою 302 800 грн. Відповідно такі категорії справ не підлягали касаційному оскарженню, порушуючи визначене п. 8 ч. 2 ст. 129 Конституції України право на касаційне оскарження судового рішення у визначених законом випадках та порушуючи положення ст.ст. 3, 8, 9, 19, 22 та ч. 1 ст. 55; ст. 64 Конституції України [1].

22 листопада 2023 року Конституційний Суд України ухвалив Рішення у справі щодо відповідності Конституції України (конституційності) пунктів 1, 5 частини шостої статті 19, пункту 2 частини третьої статті 389 Цивільного процесуального кодексу України (щодо гарантування права на судовий захист у малозначних спорах)» [4]. Рішенням Конституційного Суду України від 22.11.2023 р. № 10-р (II)/2023 (Далі – Рішення) суд ухвалив: визнати конституційним пункт 2 частини третьої статті 389 Цивільного процесуального кодексу України; визнати неконституційними пункти 1, 5 частини шостої статті 19 Цивільного процесуального кодексу України; зобов'язав Верховну Раду України привести нормативне регулювання, установлене пунктами 1, 5 частини шостої статті 19 Цивільного процесуального кодексу України, у відповідність до Конституції України та цього Рішення» [4]. Для виконання вимог Рішення Конституційного Суду України, Верховною Радою України 19.06.2024 року було прийнято Закон України «Про внесення змін до Цивільного процесуального кодексу України та Кодексу адміністративного судочинства України щодо гарантування права на судовий захист у малозначних спорах» [5]. Даним законом було внесено зміни до ЦПК України, а саме до п. 1, 2, 3, 5 ч. 6 ст. 19:

«1) справи, у яких ціна позову не перевищує тридцяти розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб;» [2].

«2) справи незначної складності, визнані судом малозначними, крім справ, які підлягають розгляду лише за правилами загального позовного провадження, та справ, ціна позову в яких перевищує вісімдесят розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб;» [2].

«3) справи про стягнення аліментів, збільшення та зменшення їх розміру, припинення стягнення аліментів, оплату додаткових витрат на дитину, індексацію аліментів, зміну способу їх стягнення, якщо такі вимоги не пов'язані із встановленням чи оспорюванням батьківства (материнства);» [2].

«5) справи про захист прав споживачів, ціна позову в яких не перевищує шістдесяті розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб» [2].

Отже, крім ціни позову, на наш погляд, слід враховувати складність правових питань, кількість учасників процесу, наявність спеціальних знань, необхідних для розгляду справи та інші фактори. До того ж, інститут малозначних справ допомагає зменшити навантаження на касаційну інстанцію, відповідно розвантажити, полегшити, покращити роботу судової системи України. Вважаємо, що реалізація положень вищезазначеного закону забезпечить доступ до правосуддя у малозначних спорах, що є особливо важливим для вразливих категорій населення та сприятиме ефективному здійсненню цивільного судочинства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-В. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <http://surl.li/lzyjpv> (дата звернення 12.09.2024).

2. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004, № 40-41, 42, Ст.492. URL: <http://surl.li/mqgyuw> (дата звернення 12.09.2024).

3. Про Державний бюджет України на 2024 рік: Закон України від 09.11.2023 р. № 3460-IX. *Відомості Верховної Ради*. 2023, №№ 97-100, Ст.393. URL: <http://surl.li/qcuphl> (дата звернення 12.09.2024).

4. Рішення Конституційного Суду України від 22.11.2023 № 10-р(II)/2023. URL: <http://surl.li/zabujz> (дата звернення 12.09.2024).

5. Простибоженко Олег та Ляшенко Анна: Зауваження та пропозиції Національної асоціації адвокатів України до проекту Закону України «Про внесення змін до Цивільного процесуального кодексу України щодо приведення у відповідність до Рішення Конституційного Суду України від 22 листопада 2023 року № 10-р(II)/2023». URL: <http://surl.li/qmkkzl> (дата звернення 12.09.2023).

Грицай Васіліса Антонівна,

*здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро).*

Науковий керівник – професор Макушев П.В.

ЩОДО ЗМІСТУ ТА ЗНАЧЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Конституційно-правова відповідальність потребує суттєвої розробки та дослідження як самостійного виду юридичної відповідальності, тому як пов'язана із функціонуванням системи державного управління, правопорядку, а також з реалізацією основних прав і свобод громадян. Цей вид відповідальності є особливим, оскільки він пов'язаний із порушенням норм, які регулюють суспільні відносини на найвищому рівні – конституційному.